

Kalender m.b.t. de inwerkingtreding van de Belgische privacywet

Frank ROBZEN*

Deze bijdrage bespreekt de toepassing in de tijd van de Belgische wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens, die verscheen in het Belgisch Staatsblad van 18 maart 1993.

1. Inleiding

In het Belgisch Staatsblad van 18 maart 1993¹ verscheen de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens² (verder genoemd WBPL), vergezeld van 2 uitvoeringsbesluiten die betrekking hebben op de toepassing van de wet in de tijd. Het ene besluit³ legt de eigenlijke datum van inwerkingtreding vast van de onderscheiden bepalingen; het andere⁴ voorziet m.b.t. een aantal wetsartikelen in een termijn waarbinnen de verwerkingen bestaande op de datum van inwerkingtreding, in overeenstemming moeten geschieden met de verplichtingen opgelegd door het betrokken artikel. Een voorbeeld moge één en ander verduidelijken: geautomatiseerde verwerkingen moeten krachtens artikel 3 van het eerste besluit worden aangegeven aan de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer vanaf 1 maart 1994 (datum van inwerkingtreding van artikel 17 WBPL); voor geautomatiseerde verwerkingen bestaande op 1 maart 1994, beschikt de houder krachtens artikel 2 van het tweede besluit evenwel over een termijn van 9 maanden, dus tot 1 december 1994, om de aangifte te verrichten.

Gezien enerzijds werd geopteerd voor een gefaseerde inwerkingtreding van de verschillende bepalingen, en anderzijds 3 soorten termijnen worden ingesteld voor de inregelstelling van bestaande verwerkingen, zijn niet minder dan 9 tijdstippen relevant voor degenen die de wet dienen toe te passen of er rechten aan ontleen. Al bij al niet erg eenvoudig dus voor de houders van bestanden om te weten wanneer zij welke verplichtingen moeten naleven, en voor de personen waarover gegevens worden verwerkt om uit te maken vanaf wanneer zij welke rechten kunnen laten gelden.

In wat volgt wordt in een samenvattende tijdstabel een schematisch overzicht geboden van de data vanaf wanneer de onderscheiden bepalingen concreet dienen te worden nageleefd. Voor de duidelijkheid worden in de tabel beide hogervermelde koninklijke besluiten samen behandeld, zonder onderscheid of het gaat om de eigenlijke inwerkingtreding van een bepaling, dan wel om het aflopen van een regularisatietermijn. Daarna wordt gepoogd de belangrijkste gevolgen van deze tijdstabel voor de houders van bestanden en/of voor de geregistreerden in de verf te zetten. Eerst en vooral dient echter kort te worden stilgestaan bij de vraag wanneer een verwerking "nieuw" is, in de zin dat de overgangsregeling geldend voor "bestaande" verwerkingen niet van

* Frank Robben is administrateur-generaal van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid, plaatsvervangend lid van de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer, onderzoeker aan het Interdisciplinair Centrum voor Recht en Informatica en redacteur van dit blad.

toepassing is. Eén en ander is immers van belang om eenduidig te kunnen vaststellen vanaf wanneer welke verplichtingen gelden of rechten kunnen worden afgedwongen.

2. Bestaande of nieuwe verwerking ?

Wanneer een persoon of vereniging überhaupt slechts persoonsgegevens begint te verwerken na de datum van inwerkingtreding van een welbepaald artikel van de wet, stelt zich uiteraard geen probleem. De verwerking zal niet als een bestaande verwerking kunnen worden beschouwd, en de overgangsregeling is dus niet van toepassing. De voorschriften van de wet die vóór het opstarten van de verwerking reeds in werking zijn getreden, moeten onmiddellijk worden nageleefd.

Problemen kunnen zich evenwel stellen met verwerkingen die reeds bestaan op het ogenblik van de inwerkingtreding van een bepaald artikel waarvoor een overgangstermijn is voorzien, en die korte tijd nadien aan wijzigingen onderhevig zijn, zoals een uitbreiding van de verwerkte gegevens, van het soort uitgevoerde bewerkingen of van de doeleinden van de verwerking. Ontstaat door deze aanpassingen dan een nieuwe verwerking, waarop de reeds in werking getreden bepalingen dan onmiddellijk van toepassing zijn, en waarvoor geen beroep meer kan worden gedaan op de overgangsregeling ?

Vooraf weze duidelijk gesteld dat de inhoudelijke relevantie van de vraag relatief beperkt is: hoogstens worden een aantal verplichtingen 9 maanden later van kracht. Niettemin kan de niet-tijdige naleving van bepaalde verplichtingen aanleiding geven tot vrij strenge strafsancities, zodat de praktische gevolgen van een verkeerde beoordeling van de nieuwigheidsgraad van een verwerking aanzienlijk kunnen zijn.

De vraag naar het onderscheid tussen een nieuwe en een bestaande verwerking hangt samen met een meer fundamentele kwestie, die erin bestaat te weten wanneer er in de zin van de wet dient te worden gesproken over één, dan wel over meerdere verwerkingen⁵. Hoe ruimer het begrip verwerking wordt geïnterpreteerd, hoe minder snel er immers bij de aanpassing van een verwerking sprake zal zijn van een nieuwe verwerking.

De wet definieert een verwerking als een geheel van bewerkingen, en aanvaardt dat eenzelfde verwerking meerdere doelen kan dienen. Een duidelijke aanduiding m.b.t. de criteria voor de afbakening van verwerkingen wordt evenwel noch in de wet, noch in de voorbereidende werken aangereikt. Aangenomen mag worden dat het aan de houder toekomt om, binnen het wettelijk kader, te bepalen of hij een reeks van bewerkingen beschouwt als één enkele verwerking dan wel als meerdere verwerkingen. Daarbij is niet van belang of de gegevens op één of meerdere plaatsen worden bewerkt, noch of de gegevens deels geautomatiseerd en deels manueel worden bewerkt. Doorslaggevend is o.i. of de bewerkingen als een samenhangend geheel kunnen worden beschouwd met één of meer gemeenschappelijke doelstellingen en als zodanig worden uitgevoerd.

In de praktijk zal op dit vlak een redelijk evenwicht dienen te worden gezocht tussen twee uitersten. Enerzijds de situatie waarbij omzeggens alle door een instantie verrichte bewerkingen als één verwerking wordt beschouwd met tal van doelstellingen. Het doelmatigheidsbeginsel, een basisbeginsel van de wet, dreigt dan de facto te worden uitgehold gezien de gegevens ongebreideld kunnen worden gebruikt voor tal van doelstellingen. De beschrijving van de

verwerking zal dan bovendien zodanig algemeen zal zijn dat een effectieve controle onmogelijk wordt gemaakt. Anderzijds een zeer ver doorgedreven opsplitsing van het geheel van verrichte bewerkingen in tal van verwerkingen, waarbij voor elke verwerking een afzonderlijke aangifte dient ingediend met een zeer nauwkeurige vermelding van de specifieke doelstellingen, telkenmale gepaard gaande met de betaling van een vergoeding. In dat geval dreigt de strikte toepassing van het doelmatigheidsbeginsel elke efficiënte gegevensverwerking lam te leggen en zullen de controle-instanties overstelpt worden met aangiften en wijzigingen ervan. Op dit vlak rust op de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer de taak om bij de opstelling van de aangifteformulieren en de daarbij horende instructies de nodige klaarheid te scheppen.

Uit het voorgaande mag worden afgeleid dat de beoordeling of een aanpassing van een bestaande verwerking aanleiding geeft tot het ontstaan van een nieuwe verwerking, met de nodige realiteitszin dient te gebeuren. Indien de aangebrachte aanpassingen relatief onaanzienlijk zijn en volledig in de lijn liggen van de doeleinden van de bestaande verwerking, zal o.i. geen sprake zijn van een nieuwe verwerking. Zijn de wijzigingen van een verwerking fundamenteel of leiden ze tot een grondige verandering in de doeleinden, is het voorzichtig de verwerking als een nieuwe verwerking te beschouwen. In elk geval mag worden verwacht dat streng zal worden opgetreden tegen wetsvermijding door nog snel vóór de inwerkingtreding van bepaalde artikelen wat fictieve verwerkingen uit te denken, en achteraf te veinzen dat het bestaande verwerkingen betrof.

3. Schematische tijdstabel

Datum	Bepalingen die dienen te worden nageleefd
1 april 1993	<p>artikelen 1 tot en met 3 (begripsomschrijvingen en toepassingsgebied)</p> <p>artikel 5 (doelmatigheidsbeginsel) voor nieuwe verwerkingen</p> <p>artikel 16, § 1,1° (opmaken van een beschrijvende staat van elke geautomatiseerde verwerking) voor nieuwe verwerkingen</p> <p>artikelen 21 en 22 (mogelijkheid tot regeling van onderlinge verbindingen van verwerkingen en grensoverschrijdend gegevensverkeer)</p> <p>artikelen 23 tot en met 37⁶ (werking van de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer)</p> <p>artikelen 40 tot en met 43 (bepaalde strafbepalingen)</p> <p>artikel 44 (mogelijkheid tot het stellen van regels voor de toepassing van de wetsbepalingen op specifieke sectoren)</p> <p>artikel 45 (vernietingsplicht van verwerkingen in oorlogstijd of bij bezettingen van het grondgebied)</p> <p>artikelen 48, 49 en 51 (opheffing van bepaalde artikelen in andere wetten)</p> <p>artikel 52 (inwerkingtreding)</p>

Datum	Bepalingen die dienen te worden nageleefd
1 september 1993	<p>artikel 4 (verplichting tot informatieverstrekking bij inzameling van gegevens bij de betrokkene)</p> <p>artikel 6, 7, eerste tot derde lid en 8 (beperkingen m.b.t. tot de verwerking van gevoelige, medische en gerechtelijke gegevens) voor nieuwe verwerkingen</p> <p>artikel 9 (verplichting tot kennisgeving aan de betrokkene van de eerste registratie van persoonsgegevens in een verwerking) voor nieuwe verwerkingen</p> <p>artikelen 10 tot en met 15 (recht op toegang, verbetering en uitwissing van gegevens)</p> <p>artikel 16, § 1, 3° (kwaliteitsbeginsel)</p> <p>artikelen 46 en 47 (aanpassing van bepalingen uit het gerechtelijk wetboek)</p> <p>artikel 50 (opheffing van bepaalde artikelen in andere wetten)</p>
1 oktober 1993	artikel 5 (doelmatigheidsbeginsel) voor verwerkingen bestaande op 1 april 1993
1 januari 1994	artikel 16, § 1, 1 ^o (opmaken van een beschrijvende staat van elke geautomatiseerde verwerking) voor verwerkingen bestaande op 1 april 1993
1 maart 1994	<p>artikel 16, § 1, 2° (controle op de conformiteit van geautomatiseerde verwerkingen met de gegevens vermeld in de aangifte)</p> <p>artikel 17 (verplichting tot voorafgaande aangifte van verwerkingen) voor nieuwe verwerkingen</p> <p>artikel 18, vierde lid (verplichting tot vermelding van het identificatienummer van een verwerking op elk geproduceerd document) voor nieuwe verwerkingen</p> <p>artikelen 18, eerste tot derde lid, 19, 20 en 34, tweede lid (register van de verwerkingen bijgehouden door de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer)</p>
1 juni 1994	<p>artikelen 6, 7, eerste tot derde lid en 8 (beperkingen m.b.t. de verwerking van gevoelige, medische en gerechtelijke gegevens) voor verwerkingen bestaande op 1 september 1993</p> <p>artikel 9 (verplichting tot kennisgeving aan de betrokkene van de eerste registratie van persoonsgegevens in een verwerking) voor verwerkingen bestaande op 1 september 1993</p>
1 september 1994	<p>artikel 7, vierde en vijfde lid (beperking van de mogelijkheid tot mededeling van medische gegevens) voor nieuwe verwerkingen</p> <p>artikel 16, § 1, 4° en 5°, § 2 en 3 (verplichting van de houder tot toegangscontrole en beveiliging van de verwerkingen)</p>
1 december 1994	artikel 17 (verplichting tot voorafgaande aangifte van verwerkingen) voor verwerkingen bestaande op 1 maart 1994
1 juni 1995	artikel 7, vierde en vijfde lid (beperking van de mogelijkheid tot mededeling van medische gegevens) voor verwerkingen bestaande op 1 september 1994

De strafbepalingen vermeld in artikelen 38 en 39 worden van kracht op de dag van inwerkingtreding van de artikelen waarvan ze de schending sanctioneren.

Artikel 18, vierde lid (verplichting tot vermelding van het identificatienummer van een verwerking op elk geproduceerd document) treedt voor verwerkingen bestaande op 1 maart 1994 in werking 3 maanden na de toekenning, door de Commissie van de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer, van een identificatienummer aan de verwerking in het door haar bijgehouden register.

4. Belangrijkste gevolgen op bepaalde data

1 april 1993

De Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer ziet haar werkingsveld uitgebreid tot alle verwerkingen die onder de toepassing van de nieuwe wet vallen. Voorheen had de Commissie enkel bevoegdheden m.b.t. bepaalde verwerkingen zoals het rijksregister, verwerkingen verricht door de instellingen van sociale zekerheid, verwerkingen i.v.m. het consumentenkrediet, ...

Voor nieuwe geautomatiseerde verwerkingen moet een beschrijvende staat worden opgemaakt waarin o.a. worden vermeld, de aard van de verwerkte gegevens, het doel van de verwerking, de onderlinge verbanden met andere verwerkingen, en de (categorieën van) personen aan wie gegevens worden doorgegeven (artikel 16, § 1, 1°).

Bovendien geldt voor nieuwe verwerkingen voortaan ook het doelmatigheidsbeginsel (artikel 5). De verwerking moet m.a.w. geschieden voor duidelijk (in de beschrijvende staat) omschreven en wettige doeleinden, en de verwerkte persoonsgegevens moeten, uitgaande van die doeleinden, toereikend, ter zake dienend en niet overmatig zijn. Evenmin mogen ze worden gebruikt op een wijze onverenigbaar met die doeleinden.

De uitwerking wordt opgestart van een aantal ontwerpen van koninklijk besluit i.v.m.

- de mogelijkheid tot verwerking van gevoelige gegevens, in afwijking van het principiële verbod vastgelegd in artikel 6;
- de vrijstelling van de verplichting tot in kennisstelling van de betrokkene van het feit dat hij voor de eerste keer werd geregistreerd in een verwerking, voor bepaalde categorieën van verwerkingen, of de mogelijkheid tot het verrichten van deze in kennisstelling via een collectieve procedure (artikel 9, derde lid);
- de mogelijkheid tot vrijstelling van bepaalde geautomatiseerde verwerkingen van de aangifteplicht bij de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer, in uitvoering van artikel 17, § 8.

De Minister van Justitie roept in dit verband op tot suggesties tegen uiterlijk 17 mei 1993 voor de eerste twee materies en tegen uiterlijk 18 september 1993 voor de laatstvermelde materie⁷. De besluiten m.b.t. enerzijds de eerste twee en anderzijds de laatstvermelde aangelegenheid zouden immers idealiter in werking moeten kunnen treden op respectievelijk 1 september 1993 en 1 maart 1994, data waarop de betrokken artikelen uitwerking hebben op nieuwe verwerkingen.

De mogelijkheid wordt tenslotte geopend om koninklijke besluiten uit te vaardigen die de onderlinge verbanden van verwerkingen (artikel 21) of het grensoverschrijdend gegevensverkeer (artikel 22) regelen, of nog, die de nadere regels bepalen voor de toepassing van de wetsbepalingen op specifieke sectoren. Ook hier zijn eventuele voorstellen welkom.

1 september 1993

Indien bij een persoon, met het oog op de verwerking ervan, gegevens worden ingezameld die op hem betrekking hebben, moet hij voortaan in kennis worden gesteld van bepaalde informatie, zoals de identiteit en het adres van de houder van de verwerking, het doeleinde waarvoor de gegevens zullen worden gebruikt, het recht op toegang tot en rechtzetting van de gegevens, ... (artikel 4). Tegen deze datum zullen dus heel wat formulieren voor gegevensinzameling moeten zijn aangepast.

Voor nieuwe gegevensverwerkingen geldt bovendien de verplichting tot inkennisstelling van de betrokkene van het feit dat hij voor de eerste keer werd geregistreerd in een bepaalde verwerking (artikel 9).

Gevoelige en gerechtelijke gegevens mogen in nieuwe verwerkingen nog enkel worden verwerkt voor door of krachtens de wet vastgestelde doeleinden (artikelen 6 en 8). De omgang met medische gegevens in nieuwe verwerkingen moet geschieden overeenkomstig de voorwaarden vermeld in artikel 7, eerste tot derde lid. De beperking aan de mededeling van medische gegevens gesteld in het vierde lid van artikel 7, treedt evenwel nog niet in werking.

Tenslotte kan een geregistreerde vanaf dit ogenblik zijn rechten op toegang, verbetering, verwijdering of niet-aanwending van persoonsgegevens uitoefenen, en desgevallend deze rechten afdwingen voor de rechter (artikelen 10 tot 15).

1 oktober 1993

Voor alle verwerkingen moet nu het doelmatigheidsbeginsel worden gerespecteerd (artikel 5).

1 januari 1994

Voor alle geautomatiseerde verwerkingen moet een beschrijvende staat zijn opgemaakt waarin o.a. worden vermeld, de aard van de verwerkte gegevens, het doel van de verwerking, de onderlinge verbanden met andere verwerkingen, en de (categorieën van) personen aan wie gegevens worden doorgegeven (artikel 16, § 1, 1°).

1 maart 1994

Nieuwe geautomatiseerde verwerkingen moeten voorafgaandelijk worden aangegeven aan de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer, onder vermelding van een aantal gegevens die de verwerking beschrijven (artikel 17). Bestaande geautomatiseerde verwerkingen kunnen vanaf dit ogenblik worden aangegeven aan de Commissie.

De Commissie begint een publiek toegankelijk register bij te houden met informatie over de aangegeven verwerkingen (artikelen 18 tot 20). Elke aangegeven verwerking wordt in het register van de Commissie voorzien van een uniek identificatienummer. Dit nummer moet worden vermeld op elk document geproduceerd aan de hand van de geregistreerde verwerking (artikel 18, vierde lid), en dit onmiddellijk voor nieuwe verwerkingen, en drie maanden na de ontvangst van het nummer voor bestaande verwerkingen. Dit vereist de aanpassing van heel wat computerprogramma's.

Elke houder van een geautomatiseerde verwerking moet er op toezien dat de gebruikte programma's in overeenstemming zijn met de informatie vermeld in de aangifte van de verwerking (artikel 16, § 1, 2°).

1 juni 1994

Voor alle gegevensverwerkingen geldt nu de verplichting tot inkennisstelling van de betrokkene van het feit dat hij voor de eerste keer werd geregistreerd in een bepaalde verwerking (artikel 9).

Gevoelige en gerechtelijke gegevens mogen in alle verwerkingen nog enkel worden verwerkt voor door of krachtens de wet vastgestelde doeleinden (artikelen 6 en 8). De omgang met medische gegevens in alle verwerkingen moet geschieden overeenkomstig de voorwaarden vermeld in artikel 7, eerste tot derde lid. De beperking aan de mededeling van medische gegevens gesteld in het vierde lid van artikel 7, treedt evenwel nog steeds niet in werking.

1 september 1994

De houder van een verwerking dient de veiligheidsvoorschriften vermeld in artikel 16, § 1, 4° en 5°, § 2 en § 3 na te leven.

Medische gegevens die ondergebracht zijn in nieuwe verwerkingen mogen voortaan nog slechts worden meegedeeld aan derden mits inachtnaam van de beperkingen vervat in artikel 7, vierde en vijfde lid.

1 december 1994

Alle bestaande geautomatiseerde verwerkingen moeten zijn aangegeven aan de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer.

1 juni 1995

Medische gegevens die ondergebracht zijn in om het even welke verwerking mogen voortaan nog slechts worden meegedeeld aan derden mits inachtnaam van de beperkingen vervat in artikel 7, vierde en vijfde lid.

Noten

1. B.S., 18 maart 1993, 5801.
2. Voor een inhoudelijke bespreking van deze wet zie Computerrecht, 1992, 2-9 en 200-203, en Computerrecht, 1993, 39.
3. Het koninklijk besluit nr. 1 van 28 februari 1993 tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van de bepalingen van de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens, B.S., 18 maart 1993, 5816.
4. Het koninklijk besluit nr. 2 van 28 februari 1993 tot vaststelling van de termijn binnen welke een houder van een bestand zich moet schikken naar de bepalingen van de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens met betrekking tot de verwerkingen die op het tijdstip van de inwerkingtreding bestaan, B.S., 18 maart 1993, 5817.
5. Eén en ander is belangrijk in het licht van de aangifteplicht (per verwerking dient een aangifte gedaan en een vergoeding betaald), van de mogelijkheid tot vrijstelling van aangifte (slechts wanneer een verwerking geen andere doelen dient of gegevens bevat dan deze opgesomd in het vrijstellende besluit, zal geen aangifte moeten worden gedaan), de plicht tot mededeling van wijzigingen aan vroegere aangiften en de beoordeling van de

naleving van het doelmatigheidsbeginsel (naarmate de beoogde doelstellingen specifiekter zijn, zullen de verwerkte gegevens allicht minder snel als overmatig en sneller als ter zake dienend worden beschouwd).

6. Met uitzondering van artikel 34, 2^olid, dat bepaalt dat de bijdrage betaald door de houder van een bestand bij de aangifte van een geautomatiseerde verwerking door de rekenplichtige van de Commissie wordt gestort op een speciaal daartoe geopend artikel van de Rijksmiddelenbegroting. Deze bepaling treedt in werking op 1 maart 1994, datum waarop voor nieuwe verwerkingen de aangifteplicht in werking treedt, en waarop dus de eerste bijdrage zullen worden geïnd.
7. B.S., 18 maart 1993, 5884-5885..